

Plenum

Måndag 17.12.2018 kl. 13.00—2.20

5.3. Huvudtitel 23 Statsrådets kansli

Förste vice talman Mauri Pekkarinen: Nu föredras huvudtitel 23 gällande statsrådets kansli.

Debatt

23.17 **Antero Laukkanen kd:** Arvoisa herra puhemies! Puutun nyt tähän yhteen asiaan tai itse asiassa mainitsen vaan tämän Terveet tilat -hankkeen, johon valtiovarainvaliokunta on päättänyt lisätä toimeenpanoa varten 160 000 euroa. Tämä on kerrassaan tärkeä asia.

Sisäilmäsairaudet lisääntyvät räjähdysmäisesti. Tällä hetkellä ehkä suurin epäkohta siellä on, että näitä sisäilmäsairauksia ei ole lisätty tautiluokitukseen Käypä hoito -ohjeisiin, mikä tarkoittaa sitä, että nämä ihmiset, jotka sairastuvat tähän, eivät saa lääkkeitä korvauksia.

On valitettavaa, että tämä asia ei tainnut tänäkään neljän vuoden aikana ottaa sellaista tuulta alleen, että siitä olisi tullut selkeä esitys tänne. Paljon käytiin keskustelua ministeriöiden asiantuntijoiden kanssa, ja kävi ilmi, että lääkärikunta ei pysty päättämään, onko ihminen sairas vai ei ja minkä takia hän on sairas. Jos ihminen on työskennellyt jossakin tilassa ja hän sen tilan muuttuneen tilanteen takia sairastuu, niin lääkäri ei pysty päättämään, onko hän sairastunut sen tilan takia tai jonkun muun asian takia.

Katselin tv:stä ohjelmaa, jossa tästä puhuttiin, ja täytyy sanoa, että jos meidän lääkärikuntamme on tässä asiassa niin hukassa, niin sitten pitäisi kyllä poliittisten elimien ottaa jonkinlainen johtajuuden rooli tässä ja viedä tätä asiaa eteenpäin. Meillä alkaa olla kohta useampi satatuhatta ihmistä, jotka tippuvat kokonaan kaiken tuen ulkopuolelle tässä asiassa. Tämä on vakava asia.

Tämä ei suoranaisesti liity tähän, mutta totean vain, että on tervetullut asia, että myös tämän Terveet tilat -hankkeen toimeenpanoon löytyi rahaa.

23.19 **Toimi Kankaanniemi ps:** Arvoisa puhemies! Itse asiassa tämä Terveet tilat -momentti käsiteltiin kunta- ja terveysjaostossa eli siinä jaostossa, jossa olen puheenjohtajana, mutta se määräraha on täällä valtioneuvoston kanslian pääluokassa 23., ja sen tähden edustaja Niikko on merkitty tässä esittelijäksi. Esittelijänä olisin voinut olla myös minä tässä tilanteessa, mutta hyvä näin.

Arvoisa puhemies! Me todellakin kunta- ja terveysjaostossa ja valtiovarainvaliokunnassa lisäsimme tämän Terveet tilat -hankkeen toimeenpanoon tämän 160 000 euroa, joka osoitetaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle.

Tässä yhteydessä totean, että myös perussuomalaisilla on tähän kohtaan lisäys, miljoonan euron esitys tämän 860 000:n lisäksi, mikä on nyt valiokunnan mietinnössä. Toteamme, että Työterveyslaitoksen laskelmien mukaan Suomessa on 800 000 ihmistä, jotka päi-

Underpunkt i budgeten PR 132/2018 rd

vittain altistuvat sisäilman ongelmille niin kodeissa kuin työpaikoilla. Ongelmista kärsivät ovat kuitenkin jääneet aivan liian vähälle huomiolle.

Sisäilmasairaus alkaa usein ärsytysoireilla, kuten nuhalla, yskällä ja silmien punoituksella. Lopuksi voidaan olla tilanteessa, jossa edessä ovat neurologiset ja reumaattiset oireet sekä astma. Ongelmat koskevat Suomessa liian usein kouluja ja päiväkoteja, jolloin sekä lapset että opettajat altistuvat ongelmille, vaikka kotona olisi puhdas ilma.

Sisäilman aiheuttamat oireet tulkitaan helposti psykosomaattisiksi. Sairastuneille on tarjottu avuksi terapiaa, tai heitä on jopa pidetty mielenterveysongelmaisina. Koska diagnoosia ei ole saatavilla, on monelle vaihtoehtona ottaa sinänsä väärä mielenterveysdiagnosi. Tilanteeseen on saatava muutos, koska asianmukaisen diagnoosin puute voi johtaa siihen, ettei sairastunut henkilö esimerkiksi saa hänelle kuuluvia tukia eikä häntä voida todeta työkyvyttömäksi. Lapsen fysiologiset oireet voidaan kuitata keksityiksi väittämällä, että vanhemmilla on mielenterveysongelmia.

Selkeästi nykyistä enemmän määrärahoja tulisi kohdistaa home- ja kosteusvauriosairauksen tutkimukseen, diagnostiikkaan, hoitoon ja kuntoutukseen. Tältä pohjalta olemme jättäneet aloitteen, jossa esitetään miljoona euroa tähän tarkoitukseen vielä tämän valiokunnan mietinnön summan lisäksi.

23.22 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa herra puhemies! Lyhyesti vain tästä sisäilmasiasta, johon tämä pääluokka kajoaa antamalla 160 000 euroa lisää Terveet tilat -hankkeeseen: Ihan hyvä määräraha sinänsä, en tätä millään tavalla polemisoi, kysyn vain, missä menee suomalaisen rakentamisen taso? Onhan se nyt aivan käsittämätöntä, että meillä puretaan muutaman vuoden vanhoja rakennuksia homevikojen takia pois ja samaan aikaan esimerkiksi tuolla Pohjanmaalla asutaan omakotitaloissa, mitkä ovat 250 vuotta vanhoja. Miten lienevät aikanaan ne jopa lukutaidottomat isännät ja rengit osanneet rakentaa taloja, jotka sata, kaksisataa, kolmesataa vuotta kestävät, ja nyt me rakennamme taloja huippuyliopistojen kouluttamilla arkkitehteillä, insinööreillä ja muulla henkilökunnalla ja mökit homehtuvat muutamassa vuodessa. Joku pääkaupunkiseudun lehti kertoili, että tässä lähellä on jossakin koulu, joka oltuaan neljä vuotta koulurakennuksena on käyttökiellossa sisäilmaongelmien takia — neljä vuotta vanha rakennus — joten jotainhan tässä systeemissä on vialla. Ja olen ihan varma siitä, että vaikka me tutkisimme 28 vuotta niitä sairastuneiden lasten oireita ja sitä, miten niihin päästäisiin käsiksi — erittäin arvokasta tutkimusta, en sitä millään lailla väheksy — niin ei se auta, vaan pitäisihän meidän jonain päivänä ruveta heräämään, että mikä mättää suomalaisessa rakentamisessa, kun ei edes taloja osata enää rakentaa. Aivan käsittämätöntä touhua. Kuvittelemmeko, että me tämän ongelman muuttamalla määrärahalla, vaikka ne kuinka isoja olisivatkin, ohittaisimme? Eihän se sillä keinoin käy. Jos minä ostan kaupasta auton, jossa on vikoja, niin aivan satavarmasti autonvalmistaja laittaa sen auton kuntoon ja tunnustaa virheensä, sen, että näin on tapahtunut, että huono osa oli ja laitetaanpa uusiksi, ja auto on sen jälkeen käyttökelpoinen. Mutta kun joku grynderi rakentaa ison talon, joka homehtuu, niin tuntuu, että se on asujien vika. Ei tämä yhtälö näin voi mennä. Tämä 160 000 euron määräraha on ihan täysin perusteltu, mutta tälle rakennuspuolelle pitää jotain tehdä. Eihän tästä enää tule mitään. Vanhaa ystävääni lainaten: hometta voi olla vain julkisissa rakennuksissa. Mutta jos niistä sadattuhannet ihmiset kärsivät, niin onhan tässä rakentamisessa jotakin pahasti vialla.

Underpunkt i budgeten PR 132/2018 rd

23.25 **Arja Juvonen ps:** Arvoisa herra puhemies! Tässä asiayhteydessä on pakko nostaa esille myös varusmiehet ja reservit ja varuskunnat ja se, mitä siellä tapahtuu. Tuossa aikaisemmassa puheenvuorossani sanoin, että hallitus on unohtanut varusmiehet: heillä on nyt tällä hetkellä puutteellinen lisävakuutusturva. Vuoden loppuun saakkahan heillä ei ole minkäänlaista lisävakuutusturvaa, niin että vaikka sairastuisi loppuelämän sairauteen — liittyen tähän astmaan — ja siitä olisi oikeutettu korvauksiin, niin ei ole, koska ei ole sitä turvaa.

Todellakin Varusmiesliittoon tulee viikossa noin kolme yhteydenottoa, joissa varusmies ottaa yhteyttä liittyen sisäilmaongelmiin ja siihen, että kärsii niistä. On homeongelmia, ja hyvin monella nuorukaisella on astmalääkitys. Tulee nuhaa, tulee fyysisessä raskuudessa hengenahdistusta, tulee yskää, on jopa tapauksia, että yskittään verta, ja sitten loppuelämä kannetaan sitä astmaa ja sairautta. Tämä on aivan järkyttävää. Tämä on ihan kerta kaikkiaan kamalaa, että meidän nuorukaiset ovat sitten tällaisissa tiloissa, joissa on tällaisia sisäilmaongelmia ja hometta. Senaatti-kiinteistöt on kohdistanut tähän jopa 800 miljoonaa euroa resursseja vuodesta 2003 lähtien, mistä alkaen se on hallinnut näitä tiloja, mutta tuntuu, että sitä lopullista parannuskeinoa ei löydy ja tiloja ei saada kuntoon. Kaikkein pahinta tässä vielä on se, että varusmiehet eivät välttämättä edes kerro, että he kokevat tällaisia ongelmia ja kärsivät niistä.

Kyllä jokainen astma on liikaa, ja tuntuu hirveälle, että ihmiset menevät töihin, menevät kouluihin ja päiväkodeihin ja saavat sitten tuliaisena näitä sairauksia. Elikkä aivan kuten Hoskonen tuossa totesi, kyllä minäkin rakentajan tyttärenä ihmettelen sitä, mitä tämä nykypäivän rakentaminen on, koska uudetkin asunnot ovat jo homeessa ja välittömästi sisäilmaongelmaisia. Joku vikahan tässä on. Tulevatko meillä sitten rakentajat jostakin muualta, jossa on erilaiset tavat rakentaa, [Puhemies koputtaa] vai eikö valvonta toimi ja pelaa, kun tehdään niin paljon suuria virheitä?

Varusmiesten asiat kuntoon myös tältä osin, yksikin homeinen kasarmi on liikaa. Ja itse asiassa Kainuun prikaatissahan tovi sitten tuli esiin tapaus, että siellä Kainuun prikaatin jääkärikomppaniassa jopa patjat olivat homeessa. Tämä on ihan järkyttävää.

23.27 **Timo Harakka sd:** Arvoisa puhemies! Suomessahan on kymmeniätuhansia huonosta sisäilmasta oireilevia ja sairastuneita. Joidenkin arvioiden mukaan jopa kolmasosa kouluista ja päiväkodeista on sellaisia, joissa on sisäilmaongelmia. Itse asiassa oman tyttäreni koulu juuri suljettiin tästä syystä. Mutta se joskus unohtuu, että sisäilmaongelmia on myös kodeissa. Monethan ovat menettäneet terveytensä lisäksi myös hometaloksi osoittautuneen kotinsa, ja homealtistuminen ei sellaisenaan oikeuta edes sairauslomaan, koska kyseessä ei ole sairaus eikä vika eikä vamma, jos on osoittaa vain oireita. Sisäilmasairaalan asukkaathan ovat siinäkin mielessä vaikeassa tilanteessa, että terveyden vaarantamisen ohella voi olla edessä mittavat korjaukset omassa kodissa: irtaimiston uusiminen, muuttokierre, ja pahimmassa tapauksessa tietysti korjauskelvoton koti ja kodin menetys. Tätä ongelmaa edustaja Eloranta on pitänyt ansiokkaasti esillä.

Viime vuoden alusta lähtien tilannehan on tullut vieläkin vaikeammaksi, kun lopetettiin valtion asuntojen kehittämisrahaston korjausavustukset terveyshaitan poistamiseksi ja rakennusvalvontaviranomaisen opastus- ja neuvontavelvollisuus. Korjausalan avustuksethan oli suunnattu kaikkein vaikeimmissa olosuhteissa eläville perheille, joilla ei itsellään ollut enää muuta ulospääsyä tästä vaikeasta tilanteesta. Saatettiin pelastaa lukuisia perheitä takaisin normaalielämään. Monet syrjäytymis- ja sairastumiskiarteet pystyttiin ehkäise-

Underpunkt i budgeten PR 132/2018 rd

mään, mutta nyt on tilanne se, että monet taloudelliseen umpikujaan joutuneet perheet eivät saa tilanteeseensa enää lakisääteistä apua, eivät rahallista apua eivätkä edes neuvoja.

Hallituksen kärkihanke, Terveiden tilojen vuosikymmen, on tuonut ihan hyviä suunnitelmia sisäilmaongelmien ratkaisemiseksi, mutta ongelma vain on, että se koskee ainoastaan julkista rakentamista. Kun tämä ongelma on aina vaan pahenemassa, niin kyllä Terveet tilat -ohjelma ansaitsisi huomattavasti merkittävämmän panostuksen kuin tässä keltaisessa kirjassa sille on suotu, ja esitämme sille 5 miljoonaa euroa lisää määrärahaa. Lisäksi on huomioitava myöskin tarkastusvaliokunnan raportti, joka on kiinnittänyt huomiota suomalaiseseen rakentamiseen, ja kyllä täytyy lähteä siitä, että eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin sen edestä, että koulut, päiväkodit ja muut julkiset rakennukset korjattaisiin ilmanlaadultaan terveellisiksi tiloiksi yhteistyössä kuntien kanssa ja valmisteltaisiin rakentajien ja rakennuksen ylläpitäjien vastuuta selkeyttävät säännökset jatkossa.

23.30 Rami Lehto ps: Arvoisa puhemies! Edustaja Hoskonen tuossa ihmetteli, että huipukoulusta valmistuu rakennussuunnittelijoita, arkkitehtejä ja silti rakennukset homehtuvat. Oma näkemykseni on se, että kun arkkitehdit suunnittelevat, he haluavat tehdä julkisista tiloista todella hienoja ja erikoisia, jotta he saisivat sen oman kädenjälkensä näkyviin. Vielä nykypäivänäkin tehdään paljon julkisia rakennuksia, koulujakin, mistä puuttuvat räystäät, eikä ole kunnollista sokkeliä, vaan se lattia on siinä maan tasalla, niin että kaikki vesi tulee sisään.

Näin on meillä Lahdessakin vielä yritetty rakentaa, että kun tehdään homeisen koulun tilalle uutta koulua, niin sieltä jätetään räystäät tekemättä. Jokainen tietää, miten käy, kun on tasakatto tai pikkasen vino katto ja kaikki vesi kumminkin valuu seinää pitkin. Sitten nämä rakennukset homehtuvat, ne tehdään osittain myös huonosti, ne tehdään kiireellä. Kunta velvoittaa, että tämä on aikataulu, ja rakennusyhtiö ei halua saada myöhästymissakkoja. Se tekee mieluummin sitten jälkikorjauksia elikkä niitä tehdään sitten hirveällä vauhdilla ja tulee sutta ja sekunda. Myöhemmin vähän korjaillaan ja toivotaan, että takuu-aika riittää. No, sitten menee muutama vuosi, ja lapset alkavat oireilemaan. Omakin lapsi oireili aikoinaan koulussa — vaihtoi koulua, ja ihmeteltiin, minkä takia silmät iltaisin punoittivat. Kun tyttö tuli kotiin, päätä särki, niin että itki monesti, eikä voinut olla tietyissä paikoissa.

Sittenhän siinä oli se lääkkeenä, että tiivistetään seinä. Kun tiedetään, että siellä on homea, kosteutta seinien välissä, niin lääke on, että tiivistetään sisäpuolelta, niin sitten se home ei muka tulekaan. Ja jokainen tietää, miten seinämateriaalitkin elävät vuodenaikojen mukaan. Eivät ne tiivistykset kauan kestä, ja se ongelma on taas hetken päästä, ja taas pistetään miljoonia lisää. Meillä Lahdessakin pistettiin todella paljon yhteenkin kouluun rahaa, ja loppujen lopuksi se sitten purettiin. Ja tilalle meinattiin tehdä koulu, missä ei ollut räystäitä.

On myös omakotitaloja, missä on näitä samoja virheitä tehty tiettyä aikana, kun polkupyörällä piti päästä ajamaan sisälle: ei ollut sokkeliä ylhäällä, kaikki maakosteuskin nousi seinään ja sieltä lattioitten kautta sitten oli sisälistoissa, homehtuu näin.

Mutta näistä julkisista tiloistakin: kun koulussa lapset kärsivät sisäilmasairauksista, niin jos kunnalla ei ole antaa terveitä tiloja, niin vanhempien on pakko ottaa kotiin, kotikouluun. Tiedetään, kuinka kalliiksi se sitten tulee, kun siinä joutuvat vanhemmat opettamaan sen lapsen, todennäköisesti omalla kustannuksellansa ja omalla vastuulla. Tähän sitten joudutaan.

Underpunkt i budgeten PR 132/2018 rd

Tähän pitää kyllä kiinnittää paljon huomiota, siksi perussuomalaiset ovatkin ansiokkaasti laittaneet lisää tähän ehdotukseen.

23.33 Pertti Hakanen kesk: Arvoisa herra puhemies! Tämä 160 000 euron lisäys Terveet tilat -toimenpideohjelmaan tuntuu suhteutettuna kokonaisuuteen, siihen ongelmaan, varmaan aika pieneltä. Ehkä me emme kukaan täällä pysty määrittelemään sitä, mikä sen hintalapun oikeasti pitäisi olla, jotta me voisimme tällä määrärahalla saada tämän ongelman pois tai ainakin edes selvitettyä ne kaikki tilat, missä tämä ongelma on. Tällä kuitenkin päästään liikkeelle, ja tavoitteena on tervehdyttää nämä julkiset rakennukset ja sitä kautta tehostaa sisäilmasta oireilevien hoitoon pääsyä. Ja se, että tällä kuitenkin päästään liikkeelle, on hirveän iso asia.

Täällä on paljon puhuttu nyt julkisista rakennuksista, siitä, millä tavalla näitä on nyt vuosikymmenen aikana rakennettu. Kyllä se tosiasia on, että jos me haluaisimme tulevaisuuteen, tuleville vuosikymmenille tehdä nyt hyvän teon, niin meidän kannattaisi vaatia sitä, että kaikki julkisilla varoilla rakennettu — uudisrakennus-, peruskorjaus-, saneerauskohteet — huputettaisiin, tehtäisiin huppujen alla, kaikki sääsuojassa, jolloin voitaisiin pitää kuivana materiaalit. Se olisi yksi konsti, jolla turvattaisiin se tilanne, että kun tehdään uutta julkisilla varoilla rakennettua kiinteistöä, niin se ei tule saamaan kosteutta, ei pakkasen kosteutta, ei sadekosteutta, sen rakentamisen aikana. Tämä olisi yksi konsti, jolla ehkä voitaisiin tuleville vuosikymmenille tuoda sitä luotettavuutta siihen, että nämä ongelmat tulisivat poistumaan.

Täällä varsinkin edustaja Juvonen otti esille varuskunnat, ja itsekkin kolmella vuosikymmenellä niissä varuskuntarakennuksissa töitä tehneenä minä tiedän sen, millä tavalla ne ovat muuttuneet. Tänä päivänä oma poikani suorittaa asevelvollisuuttaan, ja olen nyt juuri viime kuukausien aikana käynyt niissä, ja ovathan ne, hyvät ystävät, kollegaedustajat, aivan erityyppisiä kuin ne ovat olleet viime vuosikymmenillä. Siellä asutaan majoittuneena huomattavasti väljemmissä tiloissa, tuvissa on ilmastointi, kuivaustilat ovat ihan erilaiset kuin ne olivat vielä 2000-luvulla. Eli kyllä tässä on todella paljon töitä myöskin tehty. Elikä kun edustaja Juvonen tyrmäsi täällä täysin Puolustusvoimien majoitustilat, että siellä on homeiset patjat ja näin päin pois, niin ei se nyt välttämättä ihan sitä luokkaa tänä päivänä kuitenkaan ole. Kun peilataan sitä siihen, miten Suomessa ollaan pystytty edistämään sitä varusmiesten majoitusta, niin onhan se muuttunut ihan todella paljon.

23.35 Krista Mikkonen vihr: Arvoisa puhemies! On hyvä, että me puhumme tästä suu-
resta ongelmasta, näistä homeisista rakennuksista. Ennen kaikkea meidän julkinen rakennuskantamme on valitettavasti hyvin huonossa kunnossa. Päivittäin 800 000 ihmistä joutuu työskentelemään tai oleskelemaan tiloissa, missä on huono sisäilma, ja valtaosa näistä on lapsia ja nuoria. Myös varusmiehet kuuluvat tähän ryhmään monin paikoin, ja itse asiassa aika useat meidän terveyskeskusrakennuksistammekin ovat sellaisia, joissa on sisäilmaongelmia.

On monia keinoja, miten tähän ongelmaan pitäisi lähteä pureutumaan, mutta tämän on myös asia, mikä on ollut tiedossa pitkään. Eduskuntakin on siihen tarttunut jo aiemmin. Tarkastusvaliokunta viime kaudella puheenjohtaja Tuija Braxin johdolla teki laajan selvityksen, laajan toimenpideohjelman, jota pitäisi nyt toteuttaa, joka pitäisi saada toimeenpannuksi. Nykyinen tarkastusvaliokunta onneksi seuraa sitä koko ajan, niin että tämä ohjelma todella saataisiin vietyä loppuun. Mutta kyllä se tarkoittaa myös rahaa, rahaa kunnil-

Underpunkt i budgeten PR 132/2018 rd

le, niin että voimme tukea kuntia siinä, että ne joutuvat tekemään näitä homerakennusten korjauksia ja niiden kokonaan purkamista ja uusien rakentamista aivan jatkuvalla syötöllä, koska tilanne on niin huono.

Yksi ongelma, mikä täällä nousikin esiin, on se, että hankkeiden kilpailutuksessa on yleensä niin kova kiire ja niin tiukka raami, että esimerkiksi materiaalien kuivatukset jäävät kesken. No, sitten me tiedämme sen, että materiaalivalinnoilla voidaan paljon vaikuttaa. Ilmanvaihdon pitäisi olla sentyyppinen, että myöskään silloin, kun esimerkiksi koulusta oppilaat lähtevät pois, sitä ei suljeta samantien vaan annetaan sen käydä siellä riittävän ajan, jotta se kosteus sieltä poistuu. Siivouskemikaalien valintaan pitäisi kiinnittää huomiota, niin että emme niillä myrkyillä sitten taas tuhoa niitä hyviä ja hyödyllisiä bakteereita siellä — on käynyt niinkin, että aineet ovat niin rajuja, että vain ne haitalliset bakteerit jäävät elämään ja hyvät bakteerit tuhotaan. Ja sitten tietysti yksi keino olisi se, että me panostaisimme nykyistä enemmän hirsi- ja puurakentamiseen, joka olisi myös ilmastonmuutoksen näkökulmasta hyvä ratkaisu, koska siinä sitten hiili olisi varastoituna, ja saisimme sille myös parempaa kilohintaa kuin tänä päivänä usein saamme.

Tärkeää olisi, että tähän todellakin paneudutaan, tätä pidetään esillä ja myös tunnustetaan mahdollisimman nopeasti niitä oireita, jotta päästään puuttumaan siihen, että ihmiset eivät altistu ja sairastu. Aika usein näissä sairauksissa on se, että kun kerran altistuu pahasti, niin se on sitten ikuinen ongelma ja koko ajan se kynnyksensä laskee, minkätyyppisissä tiloissa pystyy enää sen jälkeen työskentelemään [Puhemies koputtaa] ja oleskelemaan.

23.38 Kristiina Salonen sd: Arvoisa puhemies! Edustaja Mikkonen puhui hyvin merkittäviä asioita. Itsekin koen niin, että meillä on pitkään jo ollut tiedossa erityisesti koulujen ja päiväkotien osalta sisäilmaongelmat mutta meiltä on puuttunut ehkä ymmärrys ongelman vakavuudesta ja laajuudesta ja sitten myöskin tahto tilanteen korjaamiseksi. Pitkään ihmiset ovat joutuneet ikään kuin heittopalloiksi sen suhteen, että ehkä näitä oireita ei ole täysin uskottu, ja kun kaikki eivät ole oireilleet, niin on ikään kuin helppo sanoa, että tämä johtuu jostain muusta. Liian monen on pitänyt sairastua, jotta sisäilmaongelmien vähättely yksittäistapauksissa on alkanut muuttua kansalliseksi huoleksi, josta nyt jo täällä pystymme kuulemaan, että kansallinen huoli on jo kyseessä.

Huono sisäilma on myrkyä, erityisesti lasten terveydelle ja hyvinvoinnille. Lapset sairastuvat esimerkiksi astmaan herkemmin kuin aikuiset, ja siksi sisäilmaongelmien aiheuttama alttius on omiaan sairastuttamaan heitä. Myöskin aikuiset kokevat monenlaisia vakavia ja pysyviä ongelmia, saavat sairauksia huonosta sisäilmasta.

Mutta se, miksi pyysin puheenvuoron, johtuu siitä, että myöskin valtion ja julkisen talouden osalta minulla on yksi huoli tässä asiassa. Moni kunta on siinä tilanteessa, että useampi rakennus samanaikaisesti on käyttökelvoton, ja kunnat joutuvat tekemään erityisratkaisuja, nopeitakin väistötiloja, jotka ovat kalliita ratkaisuja. Kuntatalouden osalta tiedätte, että siellä ei liikaa liikkumavaraa ole. Samanaikaisesti pitäisi pystyä nopeasti joko peruskorjaamaan vanhat tilat tai rakentamaan uusia, ja yhtäkkiset kulut kunnille ovat melkoisia. Sen lisäksi, kun vielä sattuu niin huonosti, että juuri peruskorjattu rakennus onkin yllättäen uudelleen sisäilmaongelmissa ja käyttökelvoton, niin kunnat joutuvat maksamaan saamansa valtionosuudet takaisin. Tämä kyllä tuottaa kunnille moninkertaisen taakan sisäilmaongelmista. Ja pelkona on jopa se, että ikään kuin viivytetään mahdollisimman pitkälle, ennen kuin oikeastaan edes ollaan valmiita myöntämään näitä sisäilmaongelmia, sen takia, että nämä kustannukset ovat niin isot ja voivat kaataa täysin kunnan talou-

Underpunkt i budgeten PR 132/2018 rd

den. Tässä kyllä meidän pitäisi eduskunnassa nähdä tämä kuntien tilanne ja miettiä, miten pystyisimme esimerkiksi vaikka antamaan anteeksi tällaiset valtionosuudet tai kehittämään jonkunnäköisen maksusuunnitelman, joka sitten kuntia ei kaataisi.

23.41 Arja Juvonen ps: Arvoisa herra puhemies! Oli pakko ottaa puheenvuoro, kun täällä nimeni mainittiin. Siis minähän en täysin tyrmännyt tätä varuskuntien tilannetta, mutta se on hyvä asia — kun kello on jo niin paljon, että puheenvuoroni oli sen verran jämerä — että se tuntui sille, että se oli täystyrmäys. Silloin on herätty asiaan, ja tarkoitus olikin herättää, että me ymmärrämme ja kuulemme, mikä tämä tilanne varuskunnissa on.

Minä en nyt tilastoja tähän onnistunut löytämään, että kuinka paljon siellä esimerkiksi hengityssairauksien takia varusmiespalveluksia keskeytyy, mutta sen verran löysin lukuja, että 2015 tämä prosenttimäärä oli 7 prosenttia eli lukumääräisesti lähes 200 keskeyttäneistä. Mutta toki on muistettava se ja me kaikki tiedämme sen, että astmaoireet voivat pahentua ihan muistakin syistä, ja se voi olla jo piilevänä. Pölyinfektiot ja kylmyys ovat muun muassa niitä tekijöitä, jotka laukaisevat ne. Mehän luemme lehdistöstä julkisuuteen tulleista tiedoista näistä tapauksista, ja kun niitä sitten tilastoidaan ja niitä tulee esille, niin onhan niihin puututtava. Kyllä minä kannan huolta siitä, että meillä on homeisia rakennuksia ja kiinteistöjä, joissa sitten meidän nuoret ihmiset harjoittelevat ja ovat. Tuossa kun lueskelin noita tarinoita, niin siellä joku varusmies mainitsi, että tuntuu, että ei välttämättä oteta ihan todesta ja ei katsota hyvällä, jos jää sitten sisäilmasairauden tai tällaisen astman takia pois, mutta ajatellaan, että sota ei ehkä yhtä miestä kaipaa. Nämä ovat vain niitä juttuja ja tarinoita, mitä minä olen kuullut.

Osallistuin tuollaiseen keskustelutilaisuuteen tuossa tovi sitten, jota Varusmiesliitto oli muun muassa järjestämässä, ja siellä käytiin näitä keskusteluja juurikin siitä, millä tavalla parannetaan varusmiesten asioita ihan sieltä päivärahasta lähtien. Elikkä paljonhan siellä on huolta, mistä meidän päättäjien täytyy pitää huoli, ja yksi teema, mikä nousi esille, oli nämä sisäilmaongelmat ja home. On hyvä, että se on tuotu tänne keskusteluun myös tänään.

23.43 Matti Semi vas: Arvoisa puhemies! Tässä nyt on aika monimutkaisia asioita esitetty rakennusten kosteusvaurioitten osalta. Itse näen sen asian niin yksinkertaisena, että kun rakennus rakennetaan, niin siinä on tietyt asiat, joiden pitää toimia. Ensinnäkin salaojien pitää olla riittävän syvällä ja niiden pitää toimia, että ne pitävät sen sokkelin kuivana ja estävät sokkelin kautta kapillaari-ilmion kautta kosteuden nousemisen. Toinen sitten on se, että katto ei vuoda. Kolmas asia, mikä pitää olla, on se, että kosteuseristeet on laitettu niin, ettei aiheudu kondenssivesi-ilmiotä lämpötilan vaihtelun takia, että siinä ei tule kosteutta rakenteisiin. Ja neljäs asia tietenkin on se, että ilmastointi on rakennettu niin, että se talo pysyy kuivana. Ei tämän ihmeellisempiä asioita tähän tarvita.

Sitten julkisten rakennusten huollon puolelta se on niin yksinkertaista, että palataan talonmiesjärjestelmään, ja talonmies tuntee sen talon ja hoitaa sen talon kunnossapitoa ja katsoo, että kaikki toimii siellä salaojista ja viemäreistä ja kaikista lähtien ja että se homma pelaa. Silloin meillä ei ole kosteusvaurioita tulossa enää sinne. Näin yksinkertainen asia se on.

23.45 Rami Lehto ps: Arvoisa puhemies! Edustaja Salonen ottikin tässä esille sen, että monessa kunnassa on monta rakennusta, mitkä pitäisi korjata samaan aikaan, ja kun me tie-

Underpunkt i budgeten PR 132/2018 rd

dämme, missä tilanteessa kuntataloudet ovat, niin se on aika iso ongelma siellä. Kun pitäisi kolme neljäkin koulua purkaa ja tehdä uudet, niin kyllä siellä sitten pyydetään valtuuteuillekin joku konsultti kertomaan, että kyllä tätä pystytään vielä tiivistämään ja tekemään. Näin on käynyt niiden kanssa. Sitten uskotellaan, että kyllä tästä vielä hyvä tulee. Joka kesä tehdään sitä samaa remonttia, aina tulee uusia oireita ja mitataan, ja taas tulee jotain, ja seuraavana kesänä tehdään remonttia, ja taas vuoden päästä on ihan sama asia edessä. Se tulee pitkällä tähtäimellä paljon kalliimmaksi, mutta yritetään ensiksi päästä halvalla.

Edustaja Hakanen puhui tästä kuivarakentamisesta, siitä, että huputetaan. Meillä oli Lahdessa yksi pilottikohde, missä uutta koulua tehtiin niin, että se huputettiin. Tuli ensimmäinen myrsky, ja se vei hupun mennessään. Siellä kastuivat rakenteet aika pahasti, ja sitten jouduttiinkin vääntämään siitä rakennuttajan kanssa. Siinä jutussa ei ollut enää mitään muuta kuivaa kuin huumori.

Sitten yksi esimerkki tästä, kun edustaja Semi puhui näistä salaojista: Nehän ovat todella tärkeät rakennuksissa, mutta on näitäkin nähty, että taloyhtiö päättää, että laitetaan salaojat, niin ettei sieltä tule enää kosteutta, ja savimaahan tehdään oja, railo, mihinkä laitetaan salaojaputket ja se sama savimaa siihen päälle. Jokainen tietää, oliko paljon hyötyä salaojaputkista. [Matti Semi: Tietäähän ammatti-ihmiset sen!] — Mutta näin ovat ammatti-ihmiset tätä tehneet. — Onneksi ei nykypäivänä enää varmaan paljon tätä tapahdu.

23.46 Pertti Hakanen kesk: Arvoisa herra puhemies! Täällä puhuttiin myös siitä, että kunnissa on iso kuorma siitä, kun yhä useammat rakennukset joutuvat kosteusongelmien uhreiksi ja sitä kautta käyttörajoitteisiksi.

Ehkä tässä myöskin yksi asia, mihinkä meidän pitäisi kiinnittää huomiota entistä enemmän, on se rakennusaikainen valvonta ja se, että kun tiloja tehdään, niin oikeasti meillä olisi ammattitaitoista valvojaosaamista kunnassa taikka sitten ulkopuolelta ostettuna mutta kuitenkin niin, että myöskin rakennusvalvonta suhteutettaisiin sen investoinnin kokoluokan mukaan. Ei se välttämättä toimi niin, että kunnan nykyinen rakennustarkastaja, jolla on ne pätevyudet, pystyy sen kaiken muun toimen ohella valvomaan sitä koulu-uudisrakennusta samanaikaisesti, kun valvoo kaikkea muuta, mitä siellä kunnassa tapahtuu. Tämä monta kertaa jää ikään kuin huomioimatta siinä investointipäätöksen yhteydessä, ja sen jälkeen tulevat sitten myöskin muutamassa vuodessa nämä edustaja Salosen esille nostamat asiat, eli voidaan jo joutua tilittämään valtionosuuksia myöskin takaisinpäin. Tämä on ikävä kierre, ja tähän täytyisi vaan pystyä puuttumaan jo hyvissä ajoin silloin, kun lähdetään tekemään investointipäätöstä.

Yksi ongelmahan meillä julkisella puolella on tietysti myös se, että kun näinä viikkoina päätetään kuntien ja kaupunkien talousarvioista ja ruvetaan tekemään investointipäätöksiä ja ruvetaan kilpailuttamaan, niin ei oikeastaan paljon ennen elo—syyskuuta päästä liikkeelle sen rakennustyömaan kanssa, jolloin mennään ikään kuin vähän päin vuodenaikoja, lähdetään rakentamaan väärään aikaan. Pitäisi rakentaa silloin maaliskuussa, aloittaa välittömästi, kun ollaan kohti kesää menossa, ja voitaisiin hyödyntää sitten se mahdollisesti kuivempi ja parempi rakennusaika.

Myöskin yksi ongelma ollaan kyllä huomattu näissä julkisissa rakennuksissa, ja se on tämä kausikäyttö. Kun ajatellaan, että kesäkuussa koulut laitetaan kiinni ja näitä Semin mainitsemia ammattitaitoisia talonmiehiä ei ole läpi vuoden, niin sitten laitetaan ilmastoinnit kiinni, kun ajatellaan, ettei niiden tarvitse käydä, ne ovat kolme kuukautta siellä kiinni. Sitten pölläytetään taas viikkoa ennen kuin koulu alkaa ilmastointilaitteet päälle ja luul-

Underpunkt i budgeten PR 132/2018 rd

laan ja toivotaan, että kaikki on kunnossa. Ongelmat rupeavat myöskin tästä kerääntymään. Kun neljä viisi kesää tehdään näin, niin sen jälkeen se on valmis paketti ja itiöt rupeavat kasvamaan ilman muuta.

Sitten on pakko sanoa myöskin tähän edustaja Juvosen puheenvuoroon vielä Puolustusvoimien tiloista: Minä uskon ja itse asiassa minä tiedän sen, että siellä on äärimmäisen paljon myöskin herkkyys lisääntynyt. Totta kai täytyy muistaa myöskin se, että myöskin asevelvollisten varusteiden materiaalit ovat kehittyneet vuosien aikana todella paljon. Koko ajan kehitetään uutta materiaalia ja etsitään, millä tavalla päästään entistä huokoisempiin ja parempiin materiaaleihin, niin että ne vaatteet eivät olisi niin pölyherkkiä eivätkä niin paljon allergisoivia. Eliikkä tätäkin puolta kehitetään.

Minä haluan vielä korostaa sitä, että ne nykyaikaiset varusmiestuvat, mitkä on nyt uudisrakennettu, siis peruskorjattu, ovat kyllä aivan huippulaatua, niin että siellä pitäisi kyllä olla tilojen kunnossa, kunhan tämä tekniikka vaan toimii, ja sekin on tehty hyvän valvonnan alla.

23.49 Outi Alanko-Kahiluoto vihr: Arvoisa puhemies! Meillä on tosiaankin aivan liikaa varuskuntia, kouluja, päiväkoteja, terveyskeskuksia ja muita julkisia tiloja, joissa sisäilma on huono ja joissa jopa on näitä homevaurioita. Olin hyvilläni siitä, että edustaja Hakanen otti esille sen, mikä tästä edustaja Semin muuten hyvin ansiokkaasta puheenvuorosta puuttui, että rakentajan vastuu ja valvonta myös tämmöisissä pidemmissä rakentamis- tai rakennuttamisketjuissa on hyvin tärkeä asia, enkä ole ollenkaan vakuuttunut siitä, että se olisi meillä Suomessa vielä riittävän hyvällä tolalla. On selvä asia, että mitkään rahat eivät tule riittämään tulevaisuuden homekorjauksiin, jos ei saada valvontaa ja vastuuketjuja parannettua nykyisestä.

Viime vaalikaudella tarkastusvaliokunta teki edustaja Braxin johdolla erittäin hyvää työtä siinä, että valiokunta teki tämmöisen laajan muistion toimenpidesuosituksista, joita eri ministeriöiden tulisi laittaa toteen, jotta pystyttäisiin ennaltaehkäisemään kosteus- ja homevaurioiden syntymistä. Olisi tietysti hyvä, jos nykyinenkin eduskunta saisi jossain vaiheessa selvityksen siitä, mitkä kaikki ovat sellaisia toimenpiteitä, joita vielä ei ole laitettu toteen ja joita tarkastusvaliokunta viime kaudella suositteli. Tämä rahamäärä, jota nyt tähän toimenpideohjelmaan panostetaan, kuulostaa valitettavasti erittäin pieneltä rahamäärältä, jos ajattelee, kuinka paljon Helsingissäkin vuosittain käytetään homevaurioiden, kosteusvaurioiden rakennusten korjaamiseen. Tosiaan liian usein nämä rakennukset ovat aika vastikään korjattuja, aika uusiakin rakennuksia, mikä juuri kertoo siitä, että valvonta pettää eivätkä vastuut ole kunnossa. Muistaakseni tässä Braxin johdolla tehdyssä tarkastusvaliokunnan raportissa esitettiin eräänä toimenpiteenä sitä, miten kunnissa voitaisiin ikään kuin varautua siihen, että ajoissa tehdään sitten näitä sisäilmatarkastusremontteja, ja eräs toimenpide oli se, että jo siitä lähtien, kun rakennus valmistuu, ryhdyttäisiin ikään kuin kerryttämään tämmöistä korjauskassaa, niin että korjausvelka ei sitten kasvaisi liian suureksi.

23.52 Eerikki Viljanen kesk: Arvoisa puhemies! Täällä on käytetty erittäin hyviä puheenvuoroja sisätilaongelmista, niiden synnystä, niiden aiheuttamista ongelmista niin yksittäisille ihmisille kuin kunnille tai valtiollekin. Edustaja Lehto piti hyvän puheenvuoron ja kertoi rakennusten suunnittelun ja rakentamisen aiheuttamista ongelmista, jotka sitten

Underpunkt i budgeten PR 132/2018 rd

voivat synnyttää näitä sisäilmaongelmia, joita toden totta on jokaisessa kunnassa ja varmaan jokaisen meidän elämäntilanteissa tavalla tai toisella.

Samoin on hyvin käyty läpi sitä ongelmatilannetta, mitä nämä usein homeongelmiksi pelkistetyt ongelmat aiheuttavat yksittäisille henkilöille, perheille, kunnille tai jopa koko kansantaloudelle. Tämähän on mitä suurimmassa määrin kansallinen ongelma. Ja kun ongelma on valtakunnallinen, siihen myös pitää tarjota valtakunnallisia vastauksia. Käsittääkseni juuri tähän — ei niinkään ongelmista vaan vastauksista tiedottamisen, tiedon levittämisen parhaista käytännöistä — tämä terveet sisätilat -ohjelma on luotu. Me olemme täällä tänään puhuneet paljon ongelmista ja ihan syystä. Toivottavasti tämä ohjelma synnyttää keskustelua myös niistä vastauksista, millä nämä ongelmat tullaan toivottavasti selättämään. Tässä työssä meidän pitää tulevaisuudessa onnistua, siitä varmaan kaikki olemme täysin samaa mieltä, ja siksi yhdyinkin tyytyväisenä täällä esitettyihin kiitoksiin siitä, että eduskuntakäsittelyssä on tälle ohjelmalle lisätty määrärahoja.

23.53 Toimi Kankaanniemi ps: Arvoisa puhemies! Tässä valtioneuvoston kanslian pääluokassa on perussuomalaisilta kaksi määrärahaesitystä tähän asiaan, mistä käytiin keskustelua, miljoonan lisäys, ja sitten viimeisenä puoluetoimintaan eli puoluetukeen pieni leikkaus. Totean, että meillä on läpi budjetin kaikkiin ministeriöiden toimintamenoihin ja vastaaviin samanlainen pieni tehostamisleikkaus. Lähdemme siitä, että hallintoa on kevennettävä ja ministeriöiden on pystyttävä myös säästämään näistä toimintamenoista, joita on kasvatettukin tiettyinä aikoina vähän reippaanlaisesti.

Lisäksi, herra puhemies, meillä on kuusi lausumaehdotusta, joista totean vain kolmesta lyhyesti:

Lausumassa 3 viittaamme siihen, että Suomi on EU-puheenjohtajamaa ensi vuoden loppupuolen, ja ehdotamme, että kokousten pitopaikkoja tulisi olla muuallakin kuin vain Helsingissä. Esimerkiksi jos kokous käsittelee kestävä kehitystä tai matkailua, niin kokouspaikkana voisi olla joku Lappi, Oulu tai Jyväskylä. Muitakin paikkoja saattaa löytyä, mutta nämä ovat tietysti ne parhaimmat.

Sitten, arvoisa puhemies, lausuma 11 koskettaa valtion omistajaohjausta. Kannamme huolta siitä, että erityisesti Postin ja VR:n yhteiskunnallisesta palvelutehtävästä tulee huolehtia erittäin hyvin. Kehityshän tältä osin on ollut huono, ja siksi on tarvetta kiinnittää siihen huomiota ja eduskunnan on syytä antaa siitä ohjeet hallitukselle.

Vielä viimeiseksi totean, että lausumassa 12 esitämme muun muassa, että Valtion kehitysyhtiötä Vakea kannustetaan luomaan kansallinen akkuekosysteemi ja tukemaan hankkeita, jotka tähtäävät vanhusten ja ikääntyvien henkilöiden toimintakyvyn ylläpitämiseen kustannusten alentamiseksi ja ikäihmisten elämänlaadun parantamiseksi, ja myös selvittää tarpeet tekoälykoulutuksen lisäämiseen.

23.56 Anneli Kiljunen sd: Arvoisa herra puhemies! Suomessa rakennusfysiikan ja homeasioiden asiantuntijat pohtivat jokunen aika sitten sitä, miksi suomalaiset koulut homehtuvat muita rakennuksia pahemmin ja miksi nämä ongelmat koskettavat erityisesti Suomea, ja kun verrataan muihin Pohjoismaihin, niin meidän tilanteemme on siltä osin heikompi. Kuntaliitto teki omalta osaltaan selvitystä myös tähän tilaisuuteen, ja he totesivat, että yli tuhat suomalaista koulua kärsii jonkinlaisista homeongelmista. Kyse ei ole pelkästään homeesta, vaan myös sisäilmaongelmat ovat erittäin tyypillisiä suomalaisissa kouluissa ja jopa uusissa kouluissa, ei ainoastaan vanhoissa.

Underpunkt i budgeten PR 132/2018 rd

Tehtiin selvitystä myös siitä, miten tämä on vaikuttanut esimerkiksi opettajien tilanteeseen. Opetusalan Ammattijärjestö teki omalta osaltaan selvityksen. He arvioivat, että noin neljätuhatta opettajaa kärsii tavalla tai toisella eri puolilla Suomea säännöllisesti näistä homeongelmista, ja se vaikeuttaa heidän työtänsä, ja osa heistä on joutunut jopa siirtymään muihin tehtäviin tämän oireilun seurauksena.

Sitten tehtiin selvityksiä myös ala-asteikäisille oppilaille, ja tutkimuksessa siellä havaittiin selvästi enemmän sisäilmaoireita kuin vertailumaiden osalta. Tämän tutkimuksen teki THL, ja tutkimuksen perusteella lähes joka neljäs suomalainen koulu kärsii kosteusongelmista. Tutkimuksessa todettiin, että vaikka suomalaisissa kouluissa oli mikrobeja vähemmän kuin muun muassa espanjalaisissa tai hollantilaisissa kouluissa, niin suomalaiset lapset oireilivat kuitenkin muita enemmän ja suomalaisilla oli myös eniten hengityselinten vaivoista johtuvia poissaoloja kouluista.

Arvoisa puhemies! Tämä asia koskettaa kuntia siltäkin osin, että me eri kunnissa maankunta- ja sote-uudistuksessa käymme pohdintoja, mitkä ovat tulevaisuuden kunnan vastuut. Nämä koulujen peruskorjaukset ja nimenomaan homeongelmat ovat nousseet erittäin vahvasti esille eri kunnissa. Nyt meillä on syntynyt myös kuntia, jotka ovat selvästi osoittaneet, että heillä ei ole taloudellisia mahdollisuuksia selviytyä näistä vastuistaan ja sen takia pohtivat monia mahdollisia selvitysvaihtoehtoja, miten tästä tilanteesta edetään eteenpäin.

23.59 Ritva Elomaa ps: Arvoisa puhemies! Terveet tilat -kohtaan esitetään 160 000:ta, ja se on todella hyvä alku. Hyvin pieni, mutta alku kuitenkin, positiivinen asia.

Edustaja Kankaanniemi esitti konkreettisia lukuja ja esityksiä, mitä perussuomalaiset ovat esittäneet näihin homeongelmiin. Olemme esittäneet aika montakin kohtaa, lausumaa ja rahoja ja näin pois päin, joten toivoisin, että se saa hyvän kannatuksen.

Täällä on tullut valtavan hyviä puheenvuoroja tästä todellisesta ongelmasta, joka lähtee tietysti rakentamisesta. Mitä on tapahtunut viimeisenä muutamana kymmenenä vuotena, että näitä hometaloja tulee koko ajan lisää ja varmaan tänä päivänäkin rakennetaan? Mitä ongelmia se tuo? Tiedämme, että se tuo terveysongelmia, vakavia. Mutta miksi rakennetaan hometaloja? Siinä on kysymys ehkä rahasta, hyvinkin pitkälti. Pitäisi edullisesti saada rakentaa ilmalla kuin ilmalla. Tasakatot — arkkitehdit tekivät suunnitelmia tasakatoista, ja niitä rakennettiin, se on aivan katastrofi ollut Suomessa. Talviaikana tasakatto — tiedetään, että se ei ole hyvä ratkaisu. Sitten on monia muitakin asioita, mitkä liittyvät rakentamiseen. Ehkä olisi parasta kysyä todella niiltä isoisiltä, jotka joskus rakensivat — silloin hometaloja ei niin herkästi rakennettu — mikä oli se juju silloin ja mitä tehdään väärin nyt. Totta kai rakentajien koulutukseen täytyy myös kiinnittää huomiota, jotta rakennettaisiin niitä todellisia, oikeita tiloja, joissa hometta ei ole.

Sellaista kuntaa ei varmaan Suomesta löydy, jossa ei hometaloa olisi, jotain yksityistä tai päiväkotia tai koulua tai sairaalaa tai virastoa. Tämä on valtava ongelma, koska sisäilmaan sairastuneita on valtava määrä ja se lisääntyy koko ajan. Tietysti pelkällä rahoituksella tätä ei ratkaista, koska niin suuria rahoja varmaan ei löydy, mutta nyt tarvitsisi ehkäistä tulevien hometalojen rakentaminen ehdottomasti.

Riksdagen avslutade den allmänna debatten.

Riksdagen avbröt behandlingen av huvudtiteln.

Underpunkt i budgeten PR 132/2018 rd

Riksdagen avbröt behandlingen av ärendet.